

Faruk H. AVDIĆ, Msr*
Samostalni istraživač
Tuzla, Bosna i Hercegovina

Pregledni rad
Priljeno: 15. maj 2022.
Prihvaćeno: 3. avgust 2022.
UDK: 347.964.1:343.13(497.6)
<https://doi.org/10.47152/rkkp.61.2.4>

OSNOVNA OBILJEŽJA KRIVIČNOG POSTUPKA PROTIV PRAVNIH LICA U BOSNI I HERCEGOVINI

Predmet ovog rada je analiza odredaba krivičnoprocesnog zakonodavstva Bosne i Hercegovine posvećenih uređivanju krivičnog postupka protiv pravnog lica. Predmetni rad ima dva cilja. Prvi cilj je rasvijetliti pravni položaj pravnog lica u krivičnom postupku u slučaju kada se ovaj subjekt nađe u ulozi lica protiv kojeg se vodi krivični postupak. U tom smislu, ova analiza je uzela u obzir jedinstvenost krivičnog postupka protiv fizičkog i pravnog lica, nadležnost u pogledu pravnog lica, prava i dužnosti zastupnika pravnih lica, pitanja dostavljanja i troškova zastupnika, kao i pravo pravnog lica na branioca i prinudne mjere koje se primjenjuju prema pravnim licima. S tim u vezi, s obzirom na njegov značaj za ostvarivanje odbrane pravnog lica, posebna pažnja posvećena je ulozi zastupnika pravnog lica. Drugi cilj sastoji se u sagledavanju nedostataka uređivanja procesnog položaja pravnog lica koje je podvrgnuto krivičnom postupku. U radu je korištena normativna i formalna dogmatska metoda u analizi pojedinosti njegovog predmeta. U radu je zaključeno da zakonsko uređenje krivičnog postupka protiv pravnog lica u Bosni i Hercegovini nije na zadovoljavajućem

---

* E-mail: hadziavdicfaruk@gmail.com ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7567-5588>.

nivou budući da mnoga pitanja od posebnog značaja nisu uključena u važeće zakone o krivičnom postupku.

Ključne riječi: krivičnoprocesno zakonodavstvo, krivični postupak, pravno lice, zastupnik, pravo na odbranu.

1. Uvod

Odgovornost pravnih lica za krivična djela uvedena je u pravni sistem Bosne i Hercegovine 2003. godine stupanjem na snagu novog krivičnog materijalnog zakonodavstva.¹ Iste godine, stupanjem na snagu novih krivičnoprocesnih zakona,² utvrđena su pravila krivičnog postupka protiv pravnih lica.³ U vezi s tim, uopšteno govoreći, u krivičnom postupku vođenom protiv pravnog lica primjenjuju se dvije vrste odredaba. Prvo, primjenjuju se sve odredbe krivičnoprocesnog zakona osim onih koje se po prirodi stvari ne mogu primijeniti prema pravnom licu iz razloga što pravno lice ne posjeduje psihofizičke osobine kao fizičko lice. Drugo, uređivanje krivičnog postupka protiv pravnog lica zahtijeva uvođenje posebnih pravila postupka i novih procesnih ustanova koji će primjenjivati isključivo u ovoj vrsti postupka.⁴ S tim u vezi, za razliku od pojedinih zakonodavstava koja krivični postupak protiv pravnih lica uređuju posebnim zakonom, kao što je, primjera radi, slučaj u pravu Republike Srbije (Zakon o odgovornosti pravnih lica za krivična dela Republike Srbije: u daljem tekstu: ZOPLKD RS) i Republike

- 1 Krivično materijalno zakonodavstvo Bosne i Hercegovine sačinjeno je od: 1) Krivičnog zakona Bosne i Hercegovine; 2) Krivičnog zakona Federacije Bosne i Hercegovine; 3) Krivičnog zakona Republike Srpske; 4) Krivičnog zakona Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine.
- 2 Krivičnoprocesno zakonodavstvo Bosne i Hercegovine obuhvata: 1) Zakon o krivičnom postupku Bosne i Hercegovine (u daljem tekstu: ZKP BiH); 2) Zakon o krivičnom postupku Federacije Bosne i Hercegovine; 3) Zakon o krivičnom postupku Republike Srpske; 4) Zakon o krivičnom postupku Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine. Navedeni Zakoni prihvatili su model tzv. limitirane izvedene (akcesorne ili posredne) odgovornosti pravnog lica za krivično djelo jer odgovornost pravnog lica za krivično djelo vezuju uz protivpravno ostvarenje zakonskih obilježja određenog krivičnog djela učinjenog u ime, za račun ili u korist pravnog lica od strane fizičkog lica što znači da odgovornost pravnog lica za krivično djelo nije uslovljena postojanjem krivične odgovornosti učinioca (Babić et al., 2005: 473).
- 3 Dok je napuštanje sudskog i prelazak na tužilački koncept istrage najvažnija promjena, ostale važnije promjene koje sadrže novi zakoni o krivičnom postupku su: pregovaranje o krivici; zaštita svjedoka; postupak privremenog oduzimanja imovine; imunitet svjedoka; te kontradiktornost postupka a što se posebno odnosi na glavni pretres. (Simović, Simović-Nišević, 2011, 204 fn. 1)
- 4 Krivični postupak je antropomorfiziran (Đurđević, 2003: 757) iz razloga što je konstruisan i osmišljen za čovjeka i prilagođen njegovim psihofizičkim svojstvima, osobinama, te sposobnostima koje pravno lice po prirodi stvari ne može posjedovati. Iz tog razloga, utvrđivanje pravila krivičnog postupka protiv pravnih lica predstavlja poseban izazov za zakonodavca jer pravno lice u procesnom smislu, kao društvena tvorevina i vještačka konstrukcija, ne može biti tretirano na jednak način kao fizičko lice (Deckert, 2011: 173).

Hrvatske (Zakon o odgovornosti pravnih osoba za kaznena djela Republike Hrvatske: u daljem tekstu: ZOPOK RH), odredbe o krivičnom postupku protiv pravnih lica u bosanskohercegovačkom pravu isključivo se nalaze u zakonu kojim je uređen opći ili redovni krivični postupak.

2. Jedinostvenost postupka

Krivični postupak protiv pravnog lica pokreće se i provodi zajedno sa krivičnim postupkom protiv fizičkog lica kao učinioca (ZKP BiH, čl. 375, st. 1), odnosno po službenoj dužnosti pripaja se postupku protiv učinioca što ima za posljedicu da se protiv fizičkog i pravnog lica vodi jedinstven postupak u kojem se podiže jedna optužnica i izriče jedna presuda (ZKP BiH, čl. 375, st. 3)⁵ čime se izbjegava dvostruko izvođenje dokaza i provođenje ostalih procesnih radnji s obzirom na to da se odgovornost pravnog lica zasniva na krivičnom djelu učinjenom od strane fizičkog lica. U suprotnom slučaju, ako bi se vodili odvojeni postupci, učinjenje krivičnog od djela od strane fizičkog lica moralo bi se raspravljati u dva odvojena postupka. Nadalje, sudu je jednostavnije i takoreći prirodnije da u istom postupku raspravlja odgovornost fizičkog i pravnog lica za isto krivično djelo. Međutim, zakonodavac je vodeći računa o tome da krivično gonjenje fizičkog lica neće uvijek biti moguće u dva slučaja ipak dozvolio odstupanje od spomenutog principa utvrđujući pritom mogućnost pokretanja i vođenja postupka samo protiv pravnog lica. Tako, u prvom slučaju, pokretanje i vođenje postupka samo protiv pravnog lica dozvoljeno je ukoliko ne postoji mogućnost pokretanja i vođenja postupka protiv fizičkog lica kao učinioca krivičnog djela zbog zakonom propisanih razloga (ZKP BiH, čl. 375, st. 2).⁶ U drugom slučaju, moguće je pokrenuti i voditi postupak samo protiv pravnog lica pod uslovom da je postupak protiv učinioca krivičnog djela već proveden (ZKP BiH, čl. 375, st. 2).⁷

5 Spajanje postupka po službenoj dužnosti protiv fizičkog i pravnog lica vrši se na osnovu objektivnog koneksiteta jer je predmet jedinstvenog postupka utvrđivanje odgovornost više lica zbog njihovog učestvovanja u učinjenju istog krivičnog djela (M. N. Simović, Jovašević, V. M. Simović, 2016: 212).

6 Pod zakonom propisanim razlozima koji dozvoljavaju odstupanje od vođenja jedinstvenog postupka podrazumijevaju se pravne i stvarne prepreke koji isključuju krivično gonjenje učinioca. Tako, krivično gonjenje učinioca nekada neće biti moguće uslijed postojanja pravnih prepreka kao što su amnestija, pomilovanje, zastara, te imunitet prema unutrašnjem ili međunarodnom pravu. S druge strane, smrt, zatim duševna bolest koja ima za posljedicu nesposobnost učestvovanja u krivičnom postupku, te nemogućnost identifikacije učinioca krivičnog djela su primjer stvarnih prepreka koje isključuju krivično gonjenje fizičkog lica.

7 Dakle, u ovom slučaju već je donesena odluka kojom je krivični postupak protiv određeno fizičkog lica pravosnažno okončan tako da bi vođenje krivičnog postupka bilo u suprotnosti sa principom *ne bis in idem* (ZKP BiH, čl. 4) prema kojem niko ne može biti ponovno suđen za djelo za koje je već bio suđen i za koje je donesena pravosnažna sudska odluka.

Osim toga, u postupku provedenom protiv fizičkog lica moguće je utvrditi postojanje osnova sumnja u pogledu odgovornosti pravnog lica što posljedično tome zahtijeva pokretanje novog postupka, ali ovog puta samo protiv pravnog lica (Sijerčić–Čolić *et al.*, 2005: 927).⁸

3. Nadležnost, tok krivičnog postupka i vrste odluka

Kada se sprovodi jedinstven krivični postupak protiv fizičkog i pravnog lica, sud nadležan za sprovođenje krivičnog postupka protiv fizičkog lica istovremeno je nadležan za sprovođenje krivičnog postupka protiv krivično odgovornog pravnog lica u čije ime, za račun ili korist je fizičko lice učinilo krivično djelo koje je predmet postupka.⁹ Nadalje, govoreći o mjesnoj nadležnosti suda, ozbiljan nedostatak ZKP-a BiH-a sastoji u tome što nije određena mjesna nadležnost suda kada se krivični postupak sprovodi isključivo protiv pravnog lica, tako da bi u budućnost bilo potrebno predvidjeti mogućnost suda da sudi pravnim licima na osnovu toga što na području njegove mjesne nadležnosti domaće pravno lice ima sjedište ili strano pravno lice ima predstavništvo.¹⁰ Krivični postupak protiv pravnog lica prolazi kroz sve procesne stadije kao redovni (opći) krivični postupak¹¹ koji se vodi protiv fizičkog lica kao učinioca krivičnog djela,¹² s tim što je redosljed

8 Prema tome, mogućnost pokretanja i vođenja postupka samo protiv pravnog lica dolazi u obzir isključivo u slučajevima kada ne postoji mogućnost krivičnog gonjenja fizičkog lica zbog naprijed navedenih razloga (M. N. Simović, Jovašević, V. M. Simović, 2016: 213).

9 Međutim, postavlja se pitanje kako se određuje nadležnost u postupku protiv pravnog lica kada se krivični postupak sprovodi isključivo protiv pravnog lica. U vezi s tim, stvarna nadležnost suda se tada određuje s obzirom na težinu kazne propisane za fizičko lice u odnosu na krivično djelo koje je predmet postupka, dok se mjesna nadležnost takođe određuje na osnovu krivičnoprocesnih odredaba koje određuje mjesnu nadležnost u odnosu na fizičko lice. Prema tome, sud može zasnovati i vršiti nadležnost u odnosu na pravno lice ako ima nadležnost u odnosu na fizičko lice.

10 Ovakva mogućnost propisana je u Republici Hrvatskoj (ZOPOK RH, čl. 25, st. 1), dok zakonodavstvo Republike Srbije predviđa da je u krivičnom postupku protiv pravnog lica mjesno nadležan, po pravilu, sud na čijem području je krivično djelo učinjeno ili pokušano (ZOPLKD RS, čl. 36, st. 1). Međutim, ako se postupak pokreće samo protiv okrivljenog pravnog lica nadležan je sud na čijem području: 1) domaće pravno lice ima sjedište; 2) strano pravno lice ima predstavništvo ili ogranak (ZOPLKD RS, čl. 36, st. 2).

11 Normativnopravno posmatrano, krivičnoprocesno zakonodavstvo Bosne i Hercegovine kao pojedine stadije krivičnog postupka poznaje i uređuje: istragu, postupak optuživanja, stadij glavnog pretresa i postupak o (redovnim i vanrednim) pravnim lijekovima (Sijerčić–Čolić, 2012b: 21). Strukturalno posmatrano, krivični postupak u Bosni i Hercegovini podijeljen je na prethodni (predsudski) postupak sastavljen od jedinstvene istrage i postupka optuživanja, stadij glavnog pretres i postupak po pravnim lijekovima (Bubalović, 2008: 1133).

12 Takođe, protiv pravnog lica može se voditi postupak za izdavanje kaznenog naloga ako tužilac to smatra opravdanim pod uslovom da su ispunjeni uslovi za izricanje kaznenog naloga. Nadalje, u krivičnom postupku protiv pravnog lica teret dokazivanja leži na tužiocu, pri čemu se sve radnje

radnji koje se preduzimaju na glavnom pretresu izmijenjen. Tako, na glavnom pretresu se prvo saslušava optuženo fizičko lice, a nakon toga zastupnik optuženog pravnog lica (ZKP BiH, čl. 384, st. 1).¹³ S druge strane, po završenom dokaznom postupku, kao i završnoj riječi tužioca i oštećenog, sudija, odnosno predsjednik vijeća daje riječ braniocu, zatim zastupniku pravnog lica, te braniocu optuženog fizičkog, i na kraju optuženom fizičkom licu (ZKP BiH, čl. 384, st. 2). Kao što je već spomenuto, vođenje jedinstvenog postupka protiv fizičkog i pravnog lica ima za posljedicu da su fizičko i pravno lice obuhvaćeni istim odlukama – optužnicom i presudom. U vezi s tim, posebno je propisan sadržaj optužnice i presude u postupku vođenom protiv pravnog lica. Tako, kada je riječ o optužnici kojom se obuhvaća krivično djelo koje se pravnom licu stavlja na teret, pored sadržaja propisanih ZKP-om BiH, optužnica protiv pravnog lica sadrži naziv pod kojim pravno lice, u skladu s propisima, nastupa u pravnom prometu, zatim sjedište pravnog lica, kao i opis krivičnog djela i na kraju osnov odgovornosti pravnog lica za krivično djelo (ZKP BiH, čl. 383).¹⁴ Kada je riječ o presudi koja se donosi u postupku protiv pravnog lica, između ostalog, pisana presuda mora sadržavati: 1) u uvodu presude – naziv pod kojim pravno lice u skladu s propisima nastupa u pravnom prometu i sjedište pravnog lica, kao i ime i prezime zastupnika pravnog lica koji je bio prisutan na glavnom pretresu; 2) u izreci presude – naziv pod kojim pravno lice u skladu s propisima nastupa u pravnom prometu i

---

dokazivanja koje se mogu preduzeti u postupku vođenom protiv fizičkog lica takođe mogu primijeniti i u postupku protiv pravnog lica (Böse, 2011: 248). Osim toga, u postupku protiv pravnog lica dolazi u obzir primjena i onih radnji dokazivanja (pretres, privremeno oduzimanje predmeta, posebne istražne radnje) i mjera kojima se ograničavaju ljudska prava i osnovne slobode osim onih radnji i mjera čija primjena nije moguća u odnosu na pravno lice zbog njegovih svojstava (pritvor), s tim što te mjere mogu biti primijenjene prema fizičkim licima (Böse, 2011: 248).

- 13 Takođe, iako to nije propisano, optuženo fizičko lice bi moralo imati prednost prilikom izjašnjenja o krivnji u postupku optuživanja u smislu da ono daje izjavu prije zastupnika jer je osnovni predmet krivičnog postupka i u postupku vođenom protiv pravnog lica krivično djelo fizičkog lica, pa je opravdano da se prije svega pruži mogućnost optuženom fizičkom licu da se izjasni o krivičnom djelu koje mu se prema optužnici stavlja na teret.
- 14 Naime, krivični postupak se uvijek vodi protiv pojedinačno određenog lica – fizičkog ili pravnog, pa je iz tog razloga potrebno da optužnica, kao optužni akt koji sadrži krivičnopravni zahtjev tužioca usmjeren prema određenom licu, sadrži podatke koji ne ostavljaju prostora za postojanje sumnje o identitetu tog lica. U vezi s tim, optužnica mora imati u svom sadržaju podatke o licu koje se optužuje radi njegove individualizacije i identifikacije. Iz tog razloga, naziv pod kojim pravno lice u skladu s propisima nastupa u pravnom prometu, kao i sjedište pravnog lica, navode se u optužnici jer, u stvari, ovi elementi predstavljaju takoreći lične podatke pravnog lica. Nadalje, opis krivičnog djela koje se stavlja na teret pravnom licu mora sadržavati elemente iz kojih očigledno proizlazi veza između protupravnih radnji fizičkog lica i pravnog lica u čije je ime, za račun ili u korist fizičko lice učinilo krivično djelo, a pri tome, neizostavan sastojak optužnice protiv pravnog lica jeste i osnov njegove odgovornosti za krivično djelo pod čime se podrazumijeva jedan od četiri osnova iz krivičnog zakona (Filipović, Ikanović, 2012: 93).

sjedište pravnog lica, kao i zakonski propis po kojem je optuženo, po kojem se oslobađa optužbe za to djelo ili po kojem se optužba odbija (ZKP BiH, čl. 385).¹⁵

4. Cjelishodnost pokretanja krivičnog postupka

U krivičnom postupku protiv pravnih lica tužilac je takođe vezan principom legaliteta krivičnog gonjenja prema kojem je dužan preduzeti krivično gonjenje pravnog lica ako: 1) postoje dokazi da je učinilac učinio krivično djelo u ime, za račun, ili u korist pravnog lica; 2) postoji jedan od zakonom predviđenih osnova odgovornosti pravnog lica za krivično djelo; 3) ne postoje zakonom propisani razlozi koji bi isključivali procesuiranje pravnog lica.¹⁶ Ipak, princip legaliteta nije prihvaćen bez izuzetka u postupku protiv pravnih lica.¹⁷ Tako, odlučujući primjenom principa cjelishodnosti tužilac ima mogućnost da ne pokrene krivični postupak protiv pravnog lica u slučajevima kada okolnosti slučaja ukazuju da vođenje postupka ne bi bilo cjelishodno zbog toga što: 1) je doprinos pravnog lica učinjenju krivičnog djela bio neznatan; 2) pravno lice nema imovine ili ima tako malo imovine da ne bi bila dovoljna ni za pokriće troškova postupka; 3) je protiv pravnog lica pokrenut stečajni postupak; 4) je učinilac krivičnog djela jedini vlasnik pravnog lica protiv kojeg bi se krivični postupak inače pokrenuo (ZKP BiH, čl. 376, st. 1). Prema tome, pružanjem mogućnosti da se ne pokrene postupak protiv pravnog lica zakonodavac je imao u vidu da će i prije pokretanja krivičnog postupka biti očigledno da izricanje i izvršenje krivičnih sankcija neće biti moguće ili nužno u određenim slučajevima. Kada je riječ o prvom slučaju koji se odnosi na to da je doprinos pravnog lica učinjenju krivičnog djela bio neznatan, vođenje postupka protiv pravnog lica nije potrebno iz razloga što je njegovo učešće u učinjenju krivičnog djela zanemarivo ili beznačajno tako da bi kažnjavanje u toj situaciji bilo suvišno i neopravdano. U drugom slučaju, ako pravno lice nema imovine ili ima tako malo imovine da ne bi bila dovoljna ni za pokriće troškova postupka, zakonodavac je uzeo u obzir činjenicu da se pravnim licima prvenstveno

---

15 Prema tome, razlozi koji opravdavaju propisivanje sadržaja optužnice protiv pravnog lica na odgovarajući način se mogu primijeniti i kada je riječ o sadržaj presude koja se izriče pravnom licu.

16 Imajući u vidu da odgovornost pravnih lica nije ograničena na određena krivična djela, već je utvrđena njihova odgovornost za sva djela koja poznaje krivično zakonodavstvo, vodeći se principom legaliteta tužilac je obavezan vršiti krivično gonjenje pravnih lica u svakom slučaju kada su za to ispunjenje zakonske pretpostavke (Đurđević, 2003: 759).

17 Naime, za razliku od postupka protiv fizičkog lica, mogućnost tužioca da odluči o nepokretanju postupka protiv pravnog lica iako su za njegovo krivično gonjenje ispunjene neophodne materijalne i formalne pretpostavke je ekstenzivnije i drugačije postavljena u smislu da je zakonodavac taksativno naveo nekoliko slučajeva u kojima tužilac ima pravo da ne pokrene postupak protiv pravnog lica ako pokretanje i vođenje postupka smatra necjelishodnim.

izriču imovinske kazne – novčana kazna i kazna oduzimanja imovine, dok se kazna prestanka pravnog lica izriče samo izuzetno (Babić *et al.*, 2005: 483–486). Stoga, u ovom slučaju ne bi bilo cjelishodno izricati kaznu koja se neće moći izvršiti jer pravno lice nema dovoljno sredstava niti za pokriće troškova postupka. U trećem slučaju, primjena principa cjelishodnosti dolazi u obzir iz razloga što je protiv pravnog lica pokrenut stečajni postupak. S tim u vezi, razlog za otvaranje stečajnog postupka je platežna nesposobnost stečajnog dužnika, kao i tzv. prijeteća platežna nesposobnost (Trifković *et al.*, 2014: 437). Prema tome, propisivanjem mogućnost da se ne pokrene krivični postupak protiv pravnog lica protiv kojeg je pokrenut stečajni postupak, zakonodavac je pošao od toga da izvršenje novčane kazne ili kazne oduzimanje imovine neće biti moguće iz razloga što pravno lice nema dovoljno imovine za ispunjavanje vlastitih obaveza prema svojim povjeriocima, te samim time nema potrebe za pokretanjem i vođenjem postupka jer se kazne protiv pravnog lica vjerovatno ne bi mogle izvršiti. U četvrtom slučaju, ako je učinilac krivičnog djela jedini vlasnik pravnog lica protiv kojeg bi se krivični postupak inače pokrenuo, primjenom principa cjelishodnosti izbjegava se dvostruko kažnjavanje istog lica zbog jednog krivičnog djela.¹⁸ Kada je riječ o principu cjelishodnosti u krivičnom postupku protiv pravnog lica, nepokretanje postupka protiv ovog lica ne daje pravo tužiocu da ne preduzme krivično gonjenje učinioca krivičnog djela,¹⁹ tako da tužilac ima pravo nepokrenuti postupak protiv pravnog lica. S tim u vezi, primjena principa cjelishodnosti moguća je isključivo prije pokretanja krivičnog postupka što znači da tužilac ne bi mogao odustati od krivičnog gonjenja pravnog lica u daljem toku postupka na osnovu spomenutog principa.²⁰ Osim toga, isključivo tužilac može primijeniti princip cjelishodnosti u krivičnom postupku protiv pravnog lica, pri čemu drugi organi krivičnog postupka – sud i ovlašteno službeno lice – ne raspolazu ovom mogućnošću.²¹

---

18 U suprotnom slučaju, kažnjavanje pravnog lica imalo bi za posljedicu da isto fizičko lice bude kažnjeno dva puta za isto djelo: kao učinilac krivičnog djela i kao jedini vlasnik pravnog lica (Sijerčić–Čolić *et al.*, 2005: 927).

19 Drugim riječima, i u slučaju kada tužilac primjenom principa cjelishodnosti odluči da ne pokrene krivični postupak protiv pravnog lica, dužan je procesuirati fizičko lice ako su u odnosu na njega ispunjeni svi činjenični i pravni uslovi za preduzimanje krivičnog gonjenja.

20 Suprotno procesno rješenje prihvaćeno je u hrvatskom krivičnoprocesnom zakonodavstvu u kojem državni odvjetnik (javni tužilac) odlučivanjem o krivičnom gonjenju pravnih lica prema principu cjelishodnosti ima pravo ne samo rješenjem odbaciti krivičnu prijavu, već i odustati od krivičnog gonjenja pravnog lica u toku postupka. (ZOPOK RH, čl. 24)

21 Na kraju, govoreći o nepokretanju krivičnog postupka protiv pravnog lica na osnovu principa cjelishodnosti, domaće krivičnoprocesno zakonodavstvo nije odredilo kojom vrstom odluke se o tome odlučuje. Ipak, može se zaključiti da bi o nepokretanju krivičnog postupka primjenom principa cjelishodnosti tužilac morao donijeti naredbu jer tom odlukom on odlučuje o sprovođenju, nesprovođenju i obustavi istrage. Nadalje, ako tužilac primjenjujući princip cjelishodnosti odluči

5. Zastupnik pravnog lica

5.1. Pojam i uloga zastupnika

Reformom bosanskohercegovačkog krivičnoprocesnog zakonodavstva pravno lice je steklo mogućnost da se u krivičnom postupku pojavi u svojstvu jednog od glavnih procesnih subjekata – osumnjičenog, odnosno optuženog čime je steklo stranačku sposobnost na strani odbrane.²² Međutim, priznavanjem stranačke sposobnosti pravnom licu njegov procesnopravni položaj u krivičnom postupku ne rješava se u cijelosti jer ono nije čovjek i posljedično tome nema procesnu sposobnost i ne može samostalno preduzimati radnje u postupku, već to čini isključivo posredstvom ovlaštenog fizičkog lica (Krapac, 2015: 232). Zbog toga, neophodno je odrediti posredstvom kojeg fizičkog lica će pravno lice učestvovati u krivičnom postupku i tako preduzimati krivičnoprocesne radnje (Đurđević, 2005: 750). Iz tog razloga, zakonodavac je u krivični postupak koji se vodi protiv pravnog lica uveo novog sporednog procesnog subjekta kojeg naziva zastupnik pravnog lica. U vezi s tim, postoji višestruko opravdanje za upotrebu naziva zastupnika. Prvo, ustanova zastupnika se u bosanskohercegovačkom pravu tradicionalno vezuje za preduzimanje procesnih radnji u ime i za račun procesno nesposobnog subjekta što pravno lice nesumnjivo jeste. Drugo, izraz zastupnik je u bosanskohercegovački krivičnoprocesni zakon „posuđen“ iz zakona koji za predmet imaju uređenje zastupanja u građanskom i privrednom pravu, kao i ostalim sudskim nekrivičnim postupcima – parničnom, vanparničnom, i izvršnom, kao i upravnom postupku (M. N. Simović, V. M. Simović, 2016: 238–239). Treće, zastupnik pravnog lica u krivičnom postupku preduzima radnje u ime i za račun pravnog lica tako da očitovanjem svoje procesne volje on (zastupnik) neposredno stvara posljedice za zastupano pravno lice i istovremeno preuzima obaveze za njega (zastupanog). Dakle, radi se u zastupanju pravnog lica protiv kojeg se vodi krivični postupak, a ne samo o njegovom predstavljanju koje ne dovodi do nastanka pravnih posljedica (Sijerčić–Čolić *et al.*, 2005: 928). Kada je riječ o

---

o nepokretanju postupka protiv pravnog lica, dužan je da o toj odluci obavijesti pored osumnjičenog pravnog lica, kako prijavitelja predmetnog krivičnog djela, tako i oštećenog ukoliko prijavitelj nije istovremeno i oštećeni (ZKP BiH, čl. 216, st. 4). Pri tome, obavijest oštećenom i prijavitelju, između ostalog, mora sadržavati i razloge zbog kojih je tužilac donio takvu odluku (ZKP BiH, čl. 216, st. 4) u smislu preciznog navođenja jednog od alternativno određenih razloga koji opravdavaju nepokretanje postupka protiv pravnog lica u određenom slučaju. Međutim, uslijed primjene principa cjelishodnosti, prijavitelj, kao i oštećeni, nemaju pravo zahtijevati preispitivanje spomenute odluke tužioca tako da njima ne pripada pravo podnošenja pritužbe protiv naredbe o nesprovođenju istrage.

- 22 U skladu sa odredbama važećih zakona o krivičnom postupku u Bosni i Hercegovini, pravno lice može učestvovati u krivičnom postupku i u svojstvu sporednog subjekta krivičnog postupka – oštećenog – pod uslovom da je njegovo pravo krivičnim djelom povrijeđeno ili ugroženo. (Sijerčić–Čolić, 2012a: 231)

zastupnikovom procesnoppravnom položaju, bosanskohercegovačko krivičnoprocesno pravo uređuje sljedeća pitanja: 1) uloga zastupnika u krivičnom postupku protiv pravnog lica; 2) određivanje zastupnika; 3) izuzeće zastupnika; 4) dostavljanje pismena; 5) troškovi zastupnika. U vezi s tim, iako s jedne strane zastupnik u krivičnom postupku nastupa u ulozi osumnjičenog, odnosno optuženog, ovaj sporedni učesnik krivičnog postupka nema svojstvo osumnjičenog, odnosno optuženog, već on samo zastupa pravno lice koje je predmet istrage ili optužnice.²³ Takođe, treba naglasiti da je učestvovanje zastupnika u postupku protiv pravnog lica neophodno zbog više razloga. Prvo, posredstvom zastupnika pravno lice ostvaruje pravo priznato svakom licu protiv kojeg se vodi krivični postupak – pravo da se brani samo ili pravo na ličnu odbranu (ZKP BiH, čl. 7, st. 1), kao jedan od sastavnih aspekata prava na odbranu. Naime, zastupnikova je dužnost da svojim pravnim znanjem i procesnom vještinom pomogne pravnom licu u prikupljanju dokaza i utvrđivanju činjenica koje idu u njegovu korist, zatim u primjeni propisa koji su za pravno lice najpovoljniji, te korištenju njegovih procesnih prava (Rješenje Županijskog suda u Varaždinu, broj: Kio-74/08-57, 19 Kv I-32/12-4 od 8.02.2012. godine). Shodno tome, kako bi posredstvom zastupnika pravno lice ostvarilo zakonom priznato pravo na odbranu, njegov zastupnik je ovlašten preduzimati sve radnje za čije je preduzimanje ovlašten osumnjičeni, odnosno optuženi i osuđeni (ZKP BiH, čl. 377, st. 1).²⁴ Drugo, bez zastupnika ne bi bilo moguće voditi krivični postupak protiv pravnog lica jer osumnjičeni, odnosno optuženi mora prisustvovati pojedinim radnjama koje se preduzimaju u postupku.²⁵ S tim u vezi, imajući u vidu da, s jedne strane, bez zastupnika pravno lice ne bi moglo ostvariti pravo na odbranu, niti bi se, s druge strane, mogao voditi krivični postupak protiv pravnog lica, svako osumnjičeno, odnosno optuženo pravno lice u postupku mora imati svoga zastupnika (ZKP BiH, čl. 377, st. 1). Stoga, može zaključiti da je učestvovanje zastupnika *conditio sine qua non* za vođenje krivičnog postupka protiv pravnog lica.²⁶

23 Zastupnik pravnog lica, prema tome, nije osumnjičeni, odnosno optuženi, već fizičko lice koje pravnom licu posuđuje svoja psihofizička svojstva i sposobnosti (Filipović, Ikanović, 2012: 88).

24 Radi se krivičnoprocesnim radnjama kao što je: izjašnjavanje o krivnji, učestvovanje u sudskom osiguranju dokaza i rekonstrukciji događaja, stavljanje dokaznih prijedloga, uvid u spis predmeta, ispitivanje svjedoka i vještaka, izjavljivanje redovnih i vanrednih pravnih lijekova (Krapac, 2015: 232).

25 Takva radnja je, primjera radi, izjašnjavanje o krivnji. Osim toga, optuženom se ne može suditi u odsustvu, pri čemu od ovog pravila nije predviđeno odstupanje (ZKP BiH, čl. 247).

26 Treba naglasiti da se prema zastupniku, iako nije osumnjičeni, odnosno optuženi, mogu primijeniti određene mjere procesne prinude potrebne za nesmetano vođenje postupka i održavanje glavnog pretresa. Zastupniku se ne može odrediti pritvor, jamstvo ili mjere zabrane, ali se njemu mogu izreći mjere procesne prinude kao što je dovođenje ako on bez opravdanih razloga ne dođe na ročište za izjašnjenje o krivnji ili glavni pretres iako mu je poziv uredno dostavljen, a pritom svoj izostanak uredno ne opravda.

5.2. Određivanje i izuzeće zastupnika

Jedno od ključnih pitanja u vezi sa zastupanjem pravnog lica protiv kojeg se vodi krivični postupak odnosi se na način određivanja fizičkog lica koje će preuzeti ulogu njegovog zastupnika u ovom postupku. S tim u vezi, odgovor na pitanje ko se sve može javiti u ulozi zastupnika pronalazi se u odredbi člana 378, stav 1 ZKP-a BiH prema kojoj je zastupnik pravnog lica u krivičnom postupku onaj ko je ovlašten zastupati pravno lice po zakonu, aktu nadležnog državnog organa ili po statutu, aktu o osnivanju ili drugom aktu pravnog lica (ZKP BiH, čl. 378, st. 1).²⁷ Kako bi se odredilo ko je ovlašten zastupati pravno lice, na prvom mjestu mora se poći od zakonom propisane ovlasti za zastupanje, pa zatim utvrditi dopušta li zakon i koliko da se to pitanje uredi nekim aktom pravne osobe (statutom, društvenim ugovorom, pravilima, odlukom nekog organa ili lica u pravnom licu) te na kraju utvrditi je li takva mogućnost iskorištena (Barbić, 2003: 816). Prema tome, pravnom licu je pružena mogućnost da u krivičnom postupku bude zastupano od strane lica koje je inače ovlašteno da ga zastupa izvan krivičnog postupka. Nadalje, lice ovlašteno da zastupa pravno lice na osnovu zakona, akta nadležnog državnog organa ili statuta, akta o osnivanju ili drugoga akta pravnog lica, ima pravo prenijeti ovlaštenje za zastupanje na drugo fizičko lice, s tim što punomoć za zastupanje mora biti data pismeno ili usmeno na zapisnik kod suda (ZKP BiH, čl. 378, st. 2).²⁸ Takođe, imajući u vidu da nisu propisani uslovi u pogledu obrazovanja ili zanimanja zastupnika i da osim lica koja su ovlaštena zastupati pravno lice, zastupnik može biti određen i davanjem punomoći, krug lica koje mogu biti zastupnici pravnog lica u krivičnom postupku vrlo je širok (Đurđević, 2003: 761) jer jedini uslov da određeno fizičko lice obavlja dužnosti zastupnika jeste da se radi o licu koje ima potpunu poslovnu sposobnost (Filipović, Ikanović, 2012: 89). Međutim, iako organi pravnog lica imaju široku slobodu kada se radi o izboru zastupnika, pravno lice može imati samo jednoga zastupnika (ZKP BiH, čl. 377, st. 2). Dakle, ako je više lica ovlašteno zastupati pravno lice, neophodno je da se unutar pravnog lica postigne unutrašnji dogovor o tome koje će od tih lica nastupati u svojstvu zastupnika ili da ta lica na osnovu punomoći ovlaštenje za zastupanje prenesu na treće lice (Barbić, 2003: 816).²⁹

---

27 Dakle, fizičko lice ovlaštenje za zastupanje pravnog lica u krivičnom postupku izvodi iz zakona, akta nadležnog državnog organa ili statuta, akta o osnivanju ili drugog akta pravnog lica.

28 Prema tome, zastupanje u krivičnom postupku može biti na osnovu zakona, statuta, punomoći (ugovora) i na osnovu odluke suda ili drugog organa državne vlasti.

29 Ipak, ovo ograničenje ne znači da pravno lice u toku krivičnog postupka mora zastupati isto fizičko lice. Naime, moguće je da više fizičkih lica zastupaju isto pravno lice u istom krivičnom postupku, ali u svakom pojedinom procesnom trenutku pravno lice može imati samo jednog zastupnika, dok

Osim toga, kako bi se osiguralo da pravno lice uvijek zastupa ovlašteno lice i spriječilo neovlašteno zastupanje, sud je obavezan svaki put utvrditi ne samo identitet zastupnika pravnog lica već i njegovo ovlaštenje za zastupanje u krivičnom postupku (ZKP BiH, čl. 377, st. 3). Međutim, postoji još jedno ograničenje kada se radi o pravu osumnjičenog, odnosno optuženog pravnog lica da postavi zastupnika. S tim u vezi, određena fizička lica ipak neće biti u mogućnosti da se nađu u ovoj procesnoj ulozi iz razloga što zakonodavac njihove interese smatra suprotnim interesima osumnjičenog, odnosno optuženog pravnog lica. Drugim riječima, s ciljem izbjegavanja sukoba interesa u određenim slučajevima zabranjeno je objedinjavanje svojstva zastupnika sa drugim procesnim ulogama u istom krivičnom postupku što se ostvaruje izuzećem zastupnika o čemu sud donosi odluku. Tako, lice pozvano kao svjedok ne može biti zastupnik pravnog lica u istom krivičnom postupku (ZKP BiH, čl. 379, st. 1).³⁰ Pored svjedoka, zastupnik pravnog lica u krivičnom postupku ne može biti lice protiv kojeg teče postupak zbog istog krivičnog djela (ZKP BiH, čl. 379, st. 2).³¹ Međutim, od ovog pravila dozvoljeno je odstupanje ako je fizičko lice istovremeno i jedini član pravnog lica čija je krivična odgovornost predmet raspravljanja (ZKP BiH, čl. 379, st. 2).³² Takođe, treba naglasiti da je sud po službenoj dužnosti obavezan voditi računa o tome da se u ulozi zastupnika pravnog lica ne nađe lice koje za to ne ispunjava uslove iz razloga što je pozvano kao svjedok ili se protiv njega vodi krivični postupak zbog istoga krivičnog djela osim ako je to fizičko lice jedini član pravnog lica (Filipović, Ikanović, 2012: 90). Tako, ako dođe do sjedinjavanja procesnih uloge svjedoka ili osumnjičenog, odnosno optuženog sa ulogom zastupnika, sud će pozvati nadležni organ pravnog lica da u određenom roku odredi drugo fizičko lice za svog zastupnika i o tome pismeno obavijesti sud (ZKP BiH, čl. 379, st. 3). Tako, ako nadležni organ pravnog lica propusti odrediti drugo lice koje će ga zastupati, zastupnika će odrediti sud (ZKP BiH, čl. 379, st. 3).³³ Nadovezujući se

---

se fizička lica koja učestvuju u toj ulozi mogu smjenjivati. Primjera radi, moguće je da jedno lice postupa u svojstvu zastupnika prilikom izjašnjenja o krivnji, a drugo tokom glavnog pretresa.

30 Naime, zastupnik se javlja u ulozi osumnjičenog, odnosno optuženog, tako da se zabranom sjedinjavanja uloge zastupnika pravnog lica sa ulogom svjedoka zadovoljava općeprihvaćeno pravilo prema kojem niko ne može biti svjedok u vlastitoj krivičnoj stvari.

31 *Ratio legis* ovakvog procesnog rješenja leži u činjenici da se na taj način izbjegava da isto fizičko lice nastupa u dvije procesne uloge u istom krivičnom postupku što bi moglo dovesti do sukoba interesa između odbrane fizičkog i pravnog lica jer bi fizičko lice moglo iskoristiti ulogu zastupnika da odgovornost zbog krivičnog djela prenese isključivo na pravno lice protiv kojeg se vodi krivični postupak.

32 U ovom slučaju očigledno neće postojati mogućnost sukoba interesa odbrane fizičkog i pravnog lica.

33 Takođe, sud će odrediti zastupnika pravnom licu i kada je prije pravosnažnog okončanja krivičnog postupka ono prestalo postojati (ZKP BiH, čl. 378, st. 3).

na prethodno izneseno, postavlja se pitanje kako će se osigurati nesmetano vođenje postupka protiv pravnog lica ako pravno lice ne odredi zastupnika s jedne strane, a ako s druge strane istovremeno nisu ispunjeni uslovi za određivanje zastupnika od strane suda. Primjera radi, Sud Bosne i Hercegovine je zauzeo stav da ne postoji kategorija zastupnika po službenoj dužnosti optuženom pravnom licu, već da sud ima samo ovlaštenje u tačno određenom slučaju odrediti zastupnika optuženom pravom licu, a što automatski i ne znači postaviti po službenoj dužnosti, jer ZKP BiH u slučaju obavezne odbrane koristi terminologiju postavljanje, a ne određivanje branioca (Rješenje Suda Bosne i Hercegovine, broj: S 1 2 K 013019 13 K od 24.01.2014. godine). Ipak, navedeni stav Suda Bosne i Hercegovine se čini neprihvatljivim ako se pođe od teleološkog tumačenja krivično-procesnog zakonodavstva i dužnosti suda da provede postupak bez odugovlačenja i onemogućiti svaku zloupotrebu prava koja pripadaju licima koja učestvuju u postupku, a što se izvodi iz prava na suđenje bez odlaganja (ZKP BiH, čl. 379, st. 3), kao i od toga da je u krivičnom procesnom pravu dozvoljena analogija, tako da bi sud pred kojim se vodi postupak u slučaju opstrukcionizma pravnog lica morao odrediti zastupnika pravnom licu odgovarajućom primjenom odredaba o postavljanju branioca po službenoj dužnosti.³⁴ U suprotnom slučaju, pravno lice bi uvijek moglo opstruirati vođenje postupka propuštanjem da odredi fizičko lice koje će ga zastupati u ovom postupku.³⁵

5.3. Zastupnik i privilegij protiv samooptuživanja

Kada je riječ o privilegiju protiv samooptuživanja u krivičnom postupku protiv pravnog lica,³⁶ neophodno je odrediti kojim fizičkim licima treba priznati

34 U tom smislu, ispravan je stav Županijskog suda u Varaždinu prema kojem sud, uprkos tome što takvo ovlaštenje nije izričito predviđeno odredbama krivičnoprocesnog zakona, može postaviti predstavnika po službenoj dužnosti ako pravno lice to propusti uraditi jer iz prava na pravično suđenje proizlazi zahtjev da se pravnom licu kao subjektu bez procesne sposobnosti osigura pravo na odbranu posredstvom predstavnika pa čak i ako se pravno lice tome izričito protivi (Rješenje Županijskog suda u Varaždinu, broj: Kio-74/08-57, 19 Kv I-32/12-4 od 8.02.2012. godine).

35 U cilju otklanjanja mogućih nedoumica, prihvatljivim se čini rješenje prihvaćeno u krivičnoprocesnom zakonodavstvu Republike Srbije prema kojem će sud u prvom pozivu poučiti okrivljeno pravno lice da je dužno odrediti predstavnika i u roku od 8 (osam) dana od prijema poziva o tome dostaviti pismeno obavještenje sudu (ZOPLKD RS, čl. 39, st. 1), a ako pravno lice propusti postupiti u skladu sa uputstvom suda, predstavnika pravnog lica će postaviti sud pred kojim se vodi postupak (ZOPLKD RS, čl. 39, st. 3).

36 Privilegij protiv samooptuživanja se prije svega ostvaruje kroz pravo lica da uskrati davanje iskaza kojima se ono može izložiti opasnosti od krivičnog gonjenja (pravo da se brane šutnjom), kao i kroz zabranu primjena mjera procesne prinude i drugih oblika sankcija protiv osumnjičenog, odnosno optuženog ako isti odbije predati predmete koji mogu poslužiti kao dokaz u krivičnom postupku.

ovo pravo.³⁷ U tom smislu, prema jednom stavu, članovima rukovodećih organa pravnog lica i njegovim zaposlenicima moralo bi se priznati pravo da ne odaju povjerljive informacije o krivičnom djelu pravnog lica kroz svoje svjedočenje, kao i da ostanu pošteđeni primjene mjera procesne prinude kada se radi o prikupljanju dokaza (Van Kempen, 2011: 376). S druge strane, u prilog suprotnom stavu ističe se da se u srži krivičnog postupka nalazi zaštita čovjeka i ljudskog dostojanstva tako da slijedom toga pravno lice ne treba izjednačavati sa čovjekom kada je riječ o privilegiju protiv samooptuživanja jer ono ne posjeduje osobine svojstvene ljudskom biću zbog čije zaštite je navedeni privilegij i uveden u krivični postupak (Brodowski, 2014: 222–223). U vezi s tim, iako se pravo pravnog lica da uskrati davanje iskaza i predaju predmeta najčešće posmatra iz ugla lica ovlaštenih da ga zastupaju, treba imati na umu da krivičnopravne sankcije i mjere izrečene pravnom licu prevashodno pogađaju njegove vlasnike u smislu umanjenja njihove imovine, tako da nema valjanog razloga da svi zastupnici, zaposlenici, kao i vlasnici pravnog lica imaju pravo posegnuti sa upotrebom prava izvedenih iz privilegija protiv samooptuživanja, već kriterij koji tom prilikom treba primijeniti odnosi se na to kakve su moguće posljedice za fizičko lice koje može inkriminirati pravno lice s kojim je odnosu zastupnika, zaposlenika ili vlasnika (Brodowski, 2014: 222–223). Slijedom toga, ako su posljedice koje fizičko lice može pretrpiti uslijed njegovog svjedočenja protiv pravnog lica zanemarljive ili beznačajne, onda nema razloga da se tom licu prizna privilegij protiv samooptuživanja radi zaštite pravnog lica (Brodowski, 2014: 223). Kada je riječ o Bosni Hercegovini, može se zaključiti da pravnom licu ne pripada privilegij protiv samooptuživanja kao što je slučaj sa fizičkim licem tako da je zbog toga pravno lice uskraćeno za jedno od osnovnih prava koja pripadaju svakom licu protiv kojeg se vodi krivični postupak, a koje pravo se izvodi iz pretpostavke nevinosti i prava na pravično suđenje. Naime, polazeći od toga da zastupnik pravnog lica ne može biti osoba koja je u istom postupku pozvana kao svjedok, to dalje znači da su sva lica unutar pravnog lica dužna dati iskaz u svojstvu svjedoka ako organi državne vlasti procijene da raspolažu podacima od važnosti za krivični postupak (Đurđević, 2005: 761). Prema tome, ako je pravo na šutnju određenog lica zavisno od volje organa državne vlasti, onda takvo pravo u stvari i ne postoji i ostaje samo mrtvo slovo na papiru (Đurđević, 2005: 761). Stoga, očigledno je da se fizičko lice kao osumnjičeni, odnosno optuženi nalazi u povoljnijem položaju u poređenju sa pravnim licem s obzirom na to da pravnom licu ne pripada pravo da se brani šutnjom (Santha, Dobrocsi, 2011:

---

37 Radi se o licima kao što su članovi nadzornih i rukovodećih organa pravnog lica, njegovi zaposlenici, te članovi pravnog lica poput dioničara u dioničkom društvu (Van Kempen, 2011: 375–376).

328).³⁸ U vezi s tim, ovakvo procesno rješenje je upitno posmatrano iz ugla zaštite prava pravnih lica podvrgnutih krivičnom postupku koja zahtijevaju evropski standardi i osnovni međunarodni instrumenti o ljudskim pravima (Đurđević, 2005: 761). Iz tog razloga, pravo da se brani šutnjom moralo bi biti prošireno i na zastupnika pravnog lica jer zastupnik postupa u svojstvu osumnjičenog, odnosno optuženog.³⁹

5.4. Dostavljanje pismena

Pismena namijenjena pravnom licu dostavljaju se, ne samo pravnom licu, već i licu ovlaštenom da ga zastupa u krivičnom postupku (ZKP BiH, čl. 380).⁴⁰ Ovo pravilo se na prvi pogled može činiti suvišnim jer pravno lice u krivičnom postupku učestvuje posredstvom zastupnika i tako ostvaruje prava i ispunjava dužnosti koje pripadaju licu protiv kojeg se vodi postupak, te se stoga postavlja pitanje o potrebi dostavljanja istih pismena pravnom licu i njegovom zastupniku. Međutim, ovakvo procesno rješenje je opravdano jer omogućava nadzornim i rukovodećim organima dotičnog pravnog lica da ostvare uvid u postupanje zastupnika što ima poseban značaj ako se uzme u obzir da pravno lice može zastupati i lice koje inače nije njegovog zastupnik izvan krivičnog postupka (Filipović, Ikanović, 2012: 91).⁴¹

38 Zanimljivo rješenje je prihvaćeno u Kraljevini Španiji gdje je zastupniku pravnog lica izričito priznat privilegij protiv samooptuživanja dok je, s druge strane, članom 786a, stav 1 Zakona o krivičnom postupku propisano da lice pozvano kao svjedok ne može biti zastupnik pravnog lica u krivičnom postupku (Pena, 2014: 206).

39 Tako, primjera radi, iako u pravu Kraljevine Nizozemske zastupniku pravnog lica protiv kojeg se vodi krivični postupak ne pripada pravo da se brani šutnjom prema odredbama krivičnoprocesnog zakonodavstva, ovo pravo je razvijeno zahvaljujući shvatanjima Vrhovnog suda Kraljevine Nizozemske lica prema kojem fizičko lice koje se nalazi u svojstvu zastupnika pravnog lica nema obavezu svjedočenja i slijedom toga nije dužno dati iskaz u svojstvu svjedoka i biti izvor informacija o krivičnom djelu pravnog lica kojeg zastupa (Keulen, Gritter, 2011: 188–189). Osim toga, u Kraljevini Nizozemskoj pravno lice ima mogućnost ovlastiti više lica da ga zastupaju u krivičnom postupku čime ono osigurava dosljednu primjenu prava da se brani šutnjom (Keulen, Gritter, 2011: 189). Štaviše, ostvarenje navedenog prava u spomenutoj državi ide i korak dalje s obzirom na to da pravno lice i njegovi zastupnici nisu dužni da organima krivičnog postupka predaju predmete koji mogu poslužiti kao izvor podataka o krivičnom djelu pravnog lica (Keulen, Gritter, 2011: 189).

40 Dostavljanje se smatra izvršenim ako je pismo dostavljeno ili pravnom licu ili njegovom zastupniku.

41 Zahvaljujući dvostrukom dostavljanju pismena organi pravnog lica mogu biti upoznati u kojem stadiju se nalazi postupak protiv pravnog lica, da li se zastupnik uredno odazivao na pozive organa krivičnog postupka, da li su njegove radnje bile predmet procesnih sankcija, kao i da li on na odgovarajući način ispunjava svoje dužnosti. Tako, ako organi pravnog lica nisu zadovoljni i saglasni sa postupanjem zastupnika i preduzetim radnjama, oni su u mogućnosti postaviti drugo lice za zastupnika.

5.5. Troškovi zastupnika

Fizičko lice zastupanjem pravnog lica u krivičnom postupku preuzima obavezu ispunjavanja određenih dužnosti u skladu sa ZKP-om BiH što nužno dovodi do nastanka troškova za to lice kao zastupnika.⁴² Zbog toga, učestvovanje zastupnika zahtijeva davanje odgovora kada je riječ o tome: 1) koji krivično-procesni subjekt će snositi troškove zastupnika; i 2) koji troškovi se nadoknađuju zastupniku. Tako, u troškove krivičnog postupka vođenog protiv pravnog lica ulaze i troškovi koje je njegov zastupnik imao povodom učestvovanja u ovom postupku (ZKP BiH, čl. 381, st. 1), pri čemu je pravilo da ovi troškovi nezavisno od ishoda krivičnog postupka padaju na teret zastupanog pravnog lica (ZKP BiH, čl. 381, st. 1).⁴³ Međutim, zakonodavac je propustio odrediti da li zastupniku pravnog lica pripada isključivo pravo na naknadu nužnih izdataka ili njemu pored tog prava, pripada i pravo na nagradu. Naime, zastupnik nije branilac pravnog lica zbog čega on (zastupnik) nema pravo na nagradu s obzirom na to da je ZKP-om BiH ovo pravo ograničeno na branioca. Ipak, shodnom primjenom općih odredaba o vrstama troškova krivičnog postupka, zastupniku pravnog lica moralo bi se priznati pravo na naknadu nužnih izdataka jer je ovo pravo priznato zastupniku oštećenog (ZKP BiH, čl. 185, st. 2, tač. 1). Međutim, ostaje otvoreno pitanje da li zastupniku pravnog lica pripada i pravo na nagradu. S jedne strane, treba poći od toga da uloga zastupnika pravnog lica protiv kojeg se vodi postupak ne može biti izjednačena sa ulogom zastupnika oštećenog jer to ne bi bilo pravično s obzirom na to da zastupnik pravnog lica vrši jednu od osnovnih funkcija u postupku – funkciju odbrane. Shodno tome, zastupniku bi se moglo priznati i pravo na nagradu. S druge strane, namjera zakonodavca je bila da pravnom licu pruži mogućnost da ga u krivičnom postupku zastupa lice koje ga inače zastupa u redovnom poslovnom prometu. U tom slučaju, zastupniku bi se mogla osigurati primjerena i odgovarajuća naknada koja prelazi iznos nužnih izdataka na teret zastupanog pravnog lica jer će zastupnik sa zastupanim pravnim licem biti u internom odnosu.⁴⁴ Ipak, *de lege ferenda* bi se fizičkom licu koje obavlja ulogu

---

42 Primjera radi, radi se o dužnostima poput odazivanja na pozive organa krivičnog pravosuđa, zatim prisustvovanja pojedinim radnjama dokazivanja, kao i ročištima, a posebno glavnom pretresu.

43 Međutim, troškovi zastupnika se unaprijed isplaćuju iz sredstava organa koji vodi krivični postupak ako pravno lice nema sredstava za podmirivanje zastupnikovih troškova (ZKP BiH, čl. 381, st. 1). Zbog toga, organi koji vode postupak bi prije isplate troškova morali sa sigurnošću utvrditi da pravno lice protiv kojeg se vodi postupak zaista nema dovoljno vlastitih sredstava da snosi troškove zastupanja (Sijerčić–Colić *et al.*, 2005: 931).

44 Naime, u redovni opis poslova određenih fizičkih lica na osnovu zakona, statuta, kao i drugih akata i odluka nadležnih organa vlasti, ulazi i zastupanje pravnog lica, te se može postaviti pitanje zašto bi se navedena lica „nagradaivala“ zbog obavljanja poslova za koje svakako primaju odgovarajuću

zastupnika moralo priznati i pravo na nagradu za zastupanje pravnog lica u krivičnom postupku iz razloga što navedeno fizičko lice u tom slučaju ostvaruje funkciju odbrane.⁴⁵

6. Branilac pravnog lica

Osumnjičeno, odnosno optuženo pravno lice, *inter alia*, ima pravo braniti se uz stručnu pomoć branioca kojeg samo izabere.⁴⁶ Međutim, za razliku od zastupnika čije je učestvovanje u postupku protiv pravnog lica obavezno, prisustvo branioca je fakultativno (M. N. Simović, V. M. Simović, 2014: 352).⁴⁷ Pored toga, vođenje jedinstvenog postupka protiv fizičkog i pravnog lica nužno otvara pitanje njihove zajedničke odbrane u smislu da li ova lica, kao osumnjičeni, odnosno optuženi mogu imati istog branioca u istom postupku (Đurđević, 2005: 762–763). Ipak, zakonodavac je izričito isključio mogućnost njihove zajedničke odbrane (ZKP BiH, čl. 382, st. 2), a što je opravdano ako se uzme u obzir da raspravljanje i utvrđivanje odgovornosti fizičkog i pravnog lica u istom krivičnom postupku za isto krivično djelo dovodi do postojanja stvarne mogućnosti da njihovi interesi budu suprotstavljeni (Sijerčić–Čolić *et al.*, 2005: 932). Nadalje, u vezi sa pravom na odbranu, polazeći od toga da se u krivičnom postupku protiv pravnog lica, pod uslovom da nije drugačije određeno, na odgovarajući način primjenjuju odredbe krivičnoprocesnog zakonodavstva koje važe za fizičko lice, u krivičnoprocesnoj teoriji postavlja se pitanje da li u ovom postupku dolazi u obzir primjena odredaba o obaveznoj odbrani jer nije isključena primjena ovih odredaba na osumnjičeno, odnosno optuženo pravno lice (M. N. Simović, Jovašević, V. M. Simović,

---

materijalnu naknadu. Stoga, fizičkom licu koje u krivičnom postupku nastupa u ulozi zastupnika osumnjičenog, odnosno optuženog pravnog lica, moralo bi se priznati pravo na naknadu nužnih izdataka, ali, s druge strane, zastupnik ipak nema pravo na nagradu za obavljanje svojih dužnosti i zadataka čak i u slučaju kada bi se uložio zastupnika našao advokat.

45 U tom smislu, u zakonodavstvima Republike Srbije (ZOPLKD RS, čl. 42, st. 2) i Republike Hrvatske (ZOPOK RH, čl. 31, st. 1), pored prava na nužne izdatke, predstavniku pravnog lica pripada i pravo na nagradu.

46 Pored prava na zastupnika, bosanskohercegovački zakonodavac je pravnom licu protiv kojeg se vodi postupak izričito priznao i pravo na branioca (ZKP BiH, čl. 7, st. 1). Dakle, pored zastupnika, osumnjičeno, odnosno optuženo pravno lice može imati branioca u toku cijelog krivičnog postupka (ZKP BiH, čl. 382, st. 1).

47 Da li će osumnjičeno, odnosno optuženo pravno lice imati branioca zavisi, između ostalog, od procjene vlastitih sposobnosti i mogućnosti njegovog zastupnika koji ima pravo da izabere branioca po slobodnom izboru ako smatra da je njemu, dakle, zastupniku, potrebna stručna pomoć prilikom vršenja prava na odbranu. U vezi s tim, punomoć braniocu može dati isključivo lice ovlašteno za zastupanje pravnog lica u krivičnom postupku jer zastupniku pripadaju sva ovlaštenja koja pripadaju osumnjičenom, odnosno optuženom.

2016: 218). U vezi s tim, premda pravnom nije *expressis verbis* uskraćeno pravo na obaveznu odbranu, prilikom rješavanja prethodno opisane nedoumice treba imati na umu da većina situacija u kojima se može ostvariti spomenuto pravo ne može biti primijenjena u odnosu na pravno lice.⁴⁸ S druge strane, u dvije situacije na odgovarajući način bi se mogle primijeniti odredbe o obaveznoj odbrani u postupku protiv pravnog lica. Tako, pravno lice se može krivično goniti za djelo za koje je propisana kazna dugotrajnog zatvora, te bi u tom slučaju pravno lice moralo imati branioca prilikom prvog ispitivanja (ZKP BiH, čl. 45, st. 1). Osim toga, pravnom licu bi se moglo priznati pravo da mora imati branioca u vrijeme dostavljanja optužnice nakon što je protiv njega prethodno podignuta optužnica za krivično djelo za koje se može izreći kazna zatvora u trajanju od 10 (deset) godina ili teža kazna. Međutim, pravnom licu ne može biti izrečena kazna zatvora pri čemu sankcije izrečene pravnom licu u krajnjem slučaju pogađaju fizičko lice u smislu da se odražavaju na njegovu imovinu (Babić *et al.*, 2005: 483).⁴⁹ Osim toga, pravnom licu ne bi trebalo priznati pravo na obaveznu odbranu jer ono ima mogućnost da za svog zastupnika u krivičnom postupku odredi dovoljno stručno fizičko lice posredstvom kojeg će njegovo pravo na odbranu biti ostvareno na zadovoljavajući način (Đurđević, 2003: 763).⁵⁰

7. Mjere osiguranja

Tokom krivičnog postupka pravnom licu se mogu izreći određene mjere kojima se osigurava izvršenje krivičnopravnih sankcija i mjera poput oduzimanja

---

48 Pravno lice ne može biti nijemo ili gluho (ZKP BiH, čl. 45, st. 1). Osim toga, pravnom licu ne može biti određen pritvor (ZKP BiH, čl. 45, st. 2). Takođe, ne dolazi u obzir primjena odredaba o obaveznoj odbrani iz razloga što je utvrđeno da je zbog mentalnog stanja osumnjičenog, odnosno optuženog potrebno postavljanje branioca (ZKP BiH, čl. 45, st. 5). Nadalje, pravno lice ne može biti maloljetno (ZKP BiH, čl. 343, st. 1).

49 Neodređenost ZKP-a BiH kada se radi o pravu pravnog lica na branioca po službenoj dužnosti stvara poteškoće i u sudskoj praksi. Tako, Sud Bosne i Hercegovine je utvrdio da je u prethodnom postupku koji je vođen pred istim Sudom, u fazi nakon podizanja optužnice, a prije dostavljanja predmeta sudiji pojedincu, pogrešnom primjenom odredbe člana 45, stav 3. ZKP BiH, a koja odredba uređuje postavljanje branioca optuženom licu (dakle fizičkom) nakon podizanja optužnice za krivično djelo za koje se može izreći deset godina zatvora ili teža kazna, došlo do postavljanja branioca po službenoj dužnosti optuženom pravnom licu, koju mogućnost ZKP BiH uopšte ne poznaje (Rješenje Suda Bosne i Hercegovine, broj: S 1 2 K 013019 13 K od 24.01.2014. godine).

50 Stoga, ne dolazi u obzir primjena odredaba o obaveznoj odbrani na osumnjičeno, odnosno optuženo pravno lice. Posljedično tome, bosanskohercegovački zakonodavac bi trebao slijediti primjer hrvatskog krivičnog procesnog zakonodavstva i izričito otkloniti primjenu odredaba o obaveznoj odbrani prema pravnom licu protiv kojeg se vodi krivični postupak (Filipović, Ikanović, 2012: 93).

imovine ili oduzimanja imovinske koristi, jer nakon učinjenja krivičnog djela pravno lice može raspolagati svojom imovinom tako što će istu otuđiti (prodati ili pokloniti) ili opteretiti. S tim u vezi, da bi se spriječile takve radnje pravnog lica, protiv pravnog lica u krivičnom postupku može se odrediti privremeno osiguranje kojim se pravnom licu ograničava pravo da raspolaze svojom imovinom (ZKP BiH, čl. 386, st. 1). Takođe, ako postoji opasnost da će fizičko lice učiniti krivično djelo u ime, za račun, ili u korist pravnog lica što bi dovelo do krivične odgovornosti pravnog lica za novo krivično djelo, pravnom licu se, uslijed postojanja iteracijske opasnosti (Filipović, Ikanović, 2012: 95) može izreći mjera⁵¹ zabrane obavljanja jedne ili više određenih djelatnosti na određeno vrijeme (ZKP BiH, čl. 386, st. 2).⁵² Na kraju, pravnom licu se mogu zabraniti statusne promjene koje bi za posljedicu imale njegovo brisanje iz sudskog registra (ZKP BiH, čl. 386, st. 3),⁵³ ali pritom treba imati na umu nije zabranjena svaka statusna promjena, već samo ona koja bi dovela do prestanka pravnog lica.⁵⁴

51 Mjera zabrane obavljanja jedne ili više određenih djelatnosti može se izreći ako postoji opravdana bojazan da će u okviru optuženog pravnog lica biti ponovljeno djelo i da će za njega biti odgovorno pravno lice ili da se sa učinjenjem djela prijeti (ZKP BiH, čl. 386, st. 2). Prema tome, ova mjera se može odrediti samo ako postoje okolnosti koje ukazuju na opasnost od ponavljanja krivičnog djela, pri čemu teret dokazivanja ovih okolnosti leži na tužiocu. Slijedom toga, zabrana obavljanja određenih djelatnosti je u krivičnom postupku protiv pravnog lica svojevrsan supstitut mjeri pritvora čija primjena nije moguća prema pravnom licu. U odluci kojom se određuje ova mjera moraju se odrediti djelatnosti koje pravno lice neće moći obavljati i period u kojem će biti zabranjeno njihovo obavljanje. Iako se tumačenjem odredbe o zabrani obavljanja jedne ili više djelatnosti pravnom licu dolazi do zaključka o mogućnosti određivanja potpune zabrane djelovanja pravnog lica (Sijerčić–Čolić *et al.*, 2005: 934), polazeći od principa srazmjernosti, zabrana bi se trebala ograničiti na najnužniji obim kako se bez prijeko potrebe ne bi ometao ili zaustavio cijeli proces rada i na taj način prouzrokovala nepotrebna šteta (Filipović, Ikanović, 2012: 95).

52 Ipak, treba naglasiti da bi katalog mjera koje se mogu izreći pravnom licu morao biti proširen. U tom smislu, kao uzor bosanskohercegovačkom zakonodavcu može poslužiti zakonodavstvo Republike Hrvatske koje pored mjere zabrane obavljanja određenih djelatnosti ili poslova poznaje i mjeru zabrane poslovanja s korisnicima državnog i lokalnih budžeta, te mjeru zabrane stjecanja dozvola, ovlasti, koncesija ili subvencija (ZOPOK RH, čl. 36, st. 1). Pored navedenog, bilo bi potrebno i dati ovlaštenje sudu da odredi mjere zabrane pravnom licu i u slučaju postojanja opasnosti da bi obavljanje određenih djelatnosti ili poslova bilo opasno za život, zdravlje ili sigurnost ljudi ili imovine, ili za privredu (ZOPOK RH, čl. 36, st. 2).

53 Međutim, za razliku od privremenih mjera osiguranja i mjere zabrane obavljanja određenih djelatnosti, sud može zabraniti statusne promjene pravnog lica kako na prijedlog tužioca, tako i po službenoj dužnosti, pod uslovom da je protiv pravnog lica već pokrenut krivični postupak (ZKP BiH, čl. 386, st. 3), pri čemu se odluka o zabrani statusnih promjena uvijek dostavlja mjesno nadležnom sudu kod kojeg je izvršena registracija i upis pravnog lica u sudski registar kako bi se osiguralo njeno izvršenje (Sijerčić–Čolić *et al.*, 2005: 934–935).

54 Tako, može se zabraniti spajanje, pripajanje i podjela društva jer ove promjene uvijek rezultiraju prestankom pravnog lica – privrednog društva (Trifković *et al.*, 2014: 192–197). Ipak, promjene oblika privrednog društva protiv kojeg se vodi krivični postupak dolaze u obzir iz razloga što u tom slučaju ne dolazi do prestanka privrednog društva (Trifković *et al.*, 2014: 193).

8. Zaključak

Na osnovu prethodnih razmatranja može se izvesti zaključak da je u Bosni i Hercegovini uređenje krivičnog postupka protiv pravnih lica očigledno nezadovoljavajuće. Tako, govoreći o nadležnosti, zakonodavac nije propisao mjesnu nadležnost suda kada se krivični postupak sprovodi isključivo protiv pravnog lica. Pored toga, dodatni propust predstavlja i nepostojanje ovlaštenja tužioca da na osnovu principa cjelishodnosti odustane od započetog krivičnog gonjenja pravnog lica. U pogledu procesnopravnog položaja zastupnika, poseban kamen spoticanja je odsustvo ovlaštenja suda da postavi zastupnika po službenoj dužnosti ako pravno lice to propusti učiniti – naime, sud ima mogućnosti odrediti zastupnika samo u tačno određenim slučajevima. Zbog toga, otvoren je prostor da pravno lice neodređivanjem zastupnika opstruira vođenje postupka. Osim toga, pravno lice je lišeno privilegija protiv samooptuživanja jer je zastupnik dužan dati iskaz čime on gubi svojstvo zastupnika i postaje svjedok. Nadalje, nije određeno da li zastupniku pravnog lica pripada isključivo pravo na naknadu nužnih izdataka ili njemu pripada i pravo na nagradu. Pored navedenog, zakonodavac bi *de lege ferenda* trebao izričito otkloniti primjenu odredaba o obaveznoj odbrani prema pravnom licu. Na kraju, vrijedi naglasiti i da bi katalog mjera koje se mogu izreći pravnom licu za vrijeme trajanja krivičnog postupka morao biti proširen.

Literatura

- Babić, M. *et al.* (2005) *Komentari Krivičnih/kaznenih zakona u Bosni i Hercegovini*. Sarajevo: Savjet/Vijeće Evrope/Evropska komisija.
- Barbić, J. (2003) Osobe koje vode poslove kao odgovorne osobe i određenje predstavnika pravne osobe po Zakonu od odgovornosti pravnih osoba za kaznena djela. *Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu*, 10(2), str. 779–842.
- Böse, M. (2011) Corporate Criminal Liability in Germany. In: Pieth, M. & Ivory, R. (eds.) *Corporate Criminal Liability: Emergence, Convergence, and Risk*. Heidelberg/New York: Springer, pp. 227–254. DOI 10.1007/978-94-007-0674-3_8
- Brodowski, D. (2014) Minimum Procedural Rights for Corporations in Corporate Criminal Procedure“. In: Brodowski, D. *et al.* (eds) *Regulating Corporate Criminal Liability*. Heidelberg/New York: Springer, pp. 211–225. DOI 10.1007/978-3-319-05993-8_17
- Bubalović, T. (2008) Novela Zakona o kaznenom postupku BiH od 17. juna 2008. godine – pozitivna rješenja i iznevjerena očekivanja – *Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu*, 15(2), str. 1129–1157.

- Deckert, K. (2011) Corporate Criminal Liability in France. In: Pieth, M. & Ivory, R. (eds.) *Corporate Criminal Liability: Emergence, Convergence, and Risk*. Heidelberg/New York: Springer, pp. 147–176. DOI 10.1007/978-94-007-0674-3_5
- Đurđević, Z. (2003) Kaznena odgovornost i kazneni postupak prema pravnim osobama u Republici Hrvatskoj. *Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu*, 10(2), str. 719–770.
- Đurđević, Z. (2005) Pravna osoba kao okrivljenik: temeljna prava i predstavljanje. *Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu*, 12(2), str. 739–762.
- Filipović, Lj. & Ikanović, V. (2012) *Krivični postupak protiv pravnih osoba*. Sarajevo: Visoko sudsko i tužilačko vijeće Bosne i Hercegovine.
- Keulen, F. B. & Gritter, E. (2011) Corporate Criminal Liability in the Netherlands. In: Pieth, M. & Ivory, R. (eds.) *Corporate Criminal Liability: Emergence, Convergence, and Risk*. Heidelberg/New York: Springer, pp. 177–191. DOI 10.1007/978-94-007-0674-3_6
- Krapac, D. (2015) *Kazneno procesno pravo: Knjiga prva: Institucije*. Zagreb: Narodne novine.
- Pena, A. M. N. (2014) Corporate Criminal Liability: Tool or Obstacle to Prosecution?. In: Brodowski, D. et al. (eds) *Regulating Corporate Criminal Liability*. Heidelberg/New York: Springer, pp. 197–210. DOI 10.1007/978-3-319-05993-8_16
- Santha, F. & Dobrocsi, S. (2011) Corporate Criminal Liability in Hungary. In: Pieth, M. & Ivory, R. (eds.) *Corporate Criminal Liability: Emergence, Convergence, and Risk*. Heidelberg/New York: Springer, pp. 313–331. DOI 10.1007/978-94-007-0674-3_12
- Sijerčić-Čolić, H. (2012a) *Krivično procesno pravo: Knjiga I: Krivičnoprocesni subjekti i krivičnoprocesne radnje*. Sarajevo: Pravni fakultet Univerziteta u Sarajevu.
- Sijerčić-Čolić, H. (2012b) *Krivično procesno pravo: Knjiga II: Tok redovnog krivičnog postupka i posebni postupci*. Sarajevo: Pravni fakultet Univerziteta u Sarajevu.
- Sijerčić-Čolić, H. et al. (2005) *Komentar Zakona o krivičnom/kaznenom postupku Bosne i Hercegovine*. Sarajevo: Savjet/Vijeće Evrope/Evropska komisija.
- Simović, M. N. & Simović, V. M. (2014) *Krivično procesno pravo II (Krivično procesno pravo – posebni dio)*. Istočno Sarajevo: Pravni fakultet Univerziteta u Istočnom Sarajevu.
- Simović, M. N. & Simović, V. M. (2016) *Krivično procesno pravo: Uvod i opšti dio*. Bihać: Pravni fakultet Univerziteta u Bihaću.
- Simović, M. N. & Simović-Nišević, M. M. (2011) Istraga u krivičnom postupku Bosne i Hercegovine. *Strani pravni život*, 55(3), str. 203–222.

- Simović, M. N., Jovašević, D. & Simović V. M. (2016) *Privredno kazneno pravo*. Istočno Sarajevo: Pravni fakultet Univerziteta u Istočnom Sarajevu.
- Trifković, M. *et al.* (2014) *Poslovno pravo: Uvod u pravo, osnovi obligacija i privredna društva*. Sarajevo: Ekonomski fakultet Sarajevo.
- Van Kempen, P. H. (2011) The Recognition of Legal Persons in International Human Rights Instruments: Protection Against and Through Criminal Justice?“. In: Pieth, M. & Ivory, R. (eds.) *Corporate Criminal Liability: Emergence, Convergence, and Risk*. Heidelberg/New York: Springer, pp. 355–389. DOI 10.1007/978-94-007-0674-3_14

Pravni propisi

- Krivični zakon Bosne i Hercegovine, Službeni glasnik Bosne i Hercegovine, br. 3/2003, 32/2003, 37/2003, 54/2004, 61/2004, 30/2005, 53/2006, 55/2006, 8/2010, 47/2014, 22/2015, 40/2015, 35/2018.
- Krivični zakon Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine, Službeni glasnik Brčko distrikta Bosne i Hercegovine, br. 19/2020.
- Krivični zakon Federacije Bosne i Hercegovine, Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine, br. 36/2003, 21/2004, 69/2004, 18/2005, 42/2010, 42/2011, 59/2014, 76/2014, 46/2016, 75/2017.
- Krivični zakon Republike Srpske, Službeni glasnik Republike Srpske, br. 49/2003, 108/2004, 37/2006, 70/2006, 73/2010, 1/2012 i 67/2013.
- Krivični zakonik Republike Srpske, Službeni glasnik Republike Srpske, br. 64/2017, 104/2018 – odluka US, 15/2021.
- Zakon o krivičnom postupku Bosne i Hercegovine, *Službeni glasnik Bosne i Hercegovine*, br. 3/2003, 32/2003, 36/2003, 26/2004, 63/2004, 13/2005, 48/2005, 46/2006, 29/2007, 53/2007, 58/2008, 12/2009, 16/2009, 53/2009, 93/2009, 72/2013, 65/2018.
- Zakon o krivičnom postupku Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine, *Službeni glasnik Brčko distrikta Bosne i Hercegovine*, br. 34/2013, 27/2014, 3/2019, 16/2020.
- Zakon o krivičnom postupku Federacije Bosne i Hercegovine, *Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine*, br. 35/2003, 56/2003, 78/2004, 28/2005, 55/2006, 27/2007, 53/2007, 9/2009, 12/2010, 8/2013, 59/2014, 74/2020.
- Zakon o krivičnom postupku Republike Srpske, *Službeni glasnik Republike Srpske*, 53/2012, 91/2017, 66/2018, 15/2021.
- Zakon o odgovornosti pravnih lica za krivična dela Republike Srbije, *Službeni glasnik Republike Srbije*, br. 97/2008.
- Zakon o odgovornosti pravnih osoba za kaznena djela Republike Hrvatske, *Narodne novine Republike Hrvatske*, br. 151/03, 110/07, 45/11, 143/12.

Sudske odluke

- Rješenje Suda Bosne i Hercegovine, broj: S 1 2 K 013019 13 K od 24.01.2014. godine.
- Rješenje Županijskog suda u Varaždinu, broj: Kio-74/08-57, 19 Kv I-32/12-4 od 8.02.2012. godine.

Faruk H. AVDIĆ, MA
Independent Researcher
Tuzla, Bosnia and Herzegovina

MAIN FEATURES OF CRIMINAL PROCEEDINGS AGAINST LEGAL PERSONS IN BOSNIA AND HERZEGOVINA

The subject of this paper is the analysis of the provisions of the criminal procedural legislation of Bosnia and Herzegovina devoted to the regulation of the criminal proceedings against the legal person. The paper in question has two aims. The first aim is to cast light on the legal standing of the legal person in the criminal proceedings in the event when this subject finds itself in the role of the person against whom the criminal proceedings are being conducted. In that sense, this analysis took into consideration the unity of the criminal proceedings against the natural and the legal person, the jurisdiction as regards the legal person, the right and duties of the representative of the legal persons, the issue of the delivery and the expenses of the representative, as well the right of the legal person to the defense attorney and compulsory measures applicable against the legal persons. In this connection, by virtue of his significance for the exercise of the defense of the legal person, special attention is devoted to the role of representative of the legal person. The second aim consists in consideration of the shortcomings of the regulation of the procedural standing of the legal person subjected to the criminal procedure. The paper employed the normative and the formal dogmatic method in analyzing the particulars of its subject. The paper concluded that the legal regulation of the criminal proceedings against the legal person in Bosnia and Herzegovina is not at a satisfactory level since many issues of special significance are not included in the criminal procedure acts in force.

Keywords: *criminal procedural legislation, criminal proceedings, legal person, representative, right to defense.*